GÜNCEL GELİŞMELER IŞIĞINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ'NİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI(*)

Dr. Öğr. Üyesi **Hatice TÜRKAY**(**)

Öz

I. Dünya Savaşı neticesinde kurulan Milletler Cemiyeti silahlı çatışmaları önlemede başarılı olamamış ve II. Dünya Savaşı yaşanmıştır. II. Dünya Savaşı geniş bir alanı yoğun bir şekilde etkilemiş ve ciddi ihlaller ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Milletler Cemiyeti'nde ortaya çıkan eksikliklerin giderildiği başarılı bir örgüt kurma fikri daha etkili bir şekilde destek görmüş ve 1945 yılında *San Francisco* Konferansı'na katılan 50 devletin onayıyla Birleşmiş Milletler (BM) kurulmuştur. Birleşmiş Milletler, dönemin şartlarına uygun olarak ortaya çıkmış ve bu nedenle II. Dünya Savaşı'nın galibi olan devletlerin yoğun etkisi altında kalmıştır. Bu durum ilgili düzenlemelere de yansımış, ancak özellikle Güvenlik Konseyi'nin yapısı ve özellikleri eleştirilmiştir. Eleştiriler düzenlemelere engel olamamış ve Güvenlik Konseyi'nde beş daimi üye statüsü oluşturulmuştur. Veto hakkı olarak ifade edilen hak sayesinde esasa ilişkin bir hususta Güvenlik Konseyi'nin karar alabilmesi bu devletlerin olumlu oyuna ya da en azından çekimser kalmasına bağlı olmuştur. Bu durum BM'nin kuruluşundan beri eleştirilen ve farklı çözüm önerileri sunulan bir hususdur. Açık Uçlu Çalışma Grubu'nun önerileri, Uzlaşma için Birlik Grubu'nun önerileri, G-4 devletlerinin önerileri, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın A ve B planları, Afrika Grubu, L.69 Grubu ve S-5 Grubu'nun önerileri bunlardan bazılarıdır. Çalışmada da yer verildiği gibi söz konusu sorunun çözümü özellikle Güvenlik Konseyi'nin yapısında ve veto hakkına ilişkin değişimlerle mümkündür. Özellikle veto hakkının tamamen ortadan kaldırılması beş devlet tarafından kabul edilmeyeceğinden, en azından bu hakkın kullanımına ilişkin bazı objektif sınırlandırmalar getirilmelidir. Ayrıca Genel Kurul'un veto hakkı kullanılması durumunda kullanabileceği yetkilerin tanınması sorunun çözümünde etkili olacaktır. Çalışma bu çözüm önerilerini ele alacak ve daha makul olduğu düşünülen bir öneriye yer verecektir.

Anahtar Kelimeler

Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi, Genel Kurul, Yeniden Yapılandırma, Öneriler.

RESTRUCTURING OF THE UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL IN THE LIGHT OF CURRENT DEVELOPMENTS

Abstract

The League of Nations, which was established as a result of World War I, was not successful in preventing armed conflicts and II. World War II happened. II. World War II affected a large area intensely and serious violations emerged. For this reason, the idea of establishing a successful organization in which the deficiencies in the League of Nations were eliminated received more effective support and the United Nations was established with the approval of 50 states participating in the San Francisco Conference in 1945.The United Nations, emerged in accordance

(*) Makalenin Dergiye Geliş Tarihi: 01.09.2022 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 14.11.2022, DOI No: 10.54704/akdhfd.1169745.

Bu makale "*Uluslararası Akdeniz Hukuk Kongresi 2022*" kapsamında tarafımca yapılan "*Güncel Gelişmeler Işığında Birleşmiş Milletler'in Yeniden Yapılandırılması*" isimli sunumun tam metnidir.

(**) Atatürk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı / Erzurum-Türkiye.
E-posta: hatice.geyik@atauni.edu.tr
Orcid Id: https://orcid.org/0000-0003-1076-8008.

"This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)"

with the conditions of the period and therefore it was under the intense influence of the victorious states of World War II. This situation was also reflected in the relevant regulations, however especially the structure and features of the Security Council were criticized. However, the criticism could not prevent the regulations and the status of five permanent members was established in the Security Council. Thanks to the right expressed as the veto right, the ability of the Security Council to take a decision on a fundamental issue depended on the affirmative vote of these states or at least abstention. This is an issue that has been criticized since the founding of the UN and offered different solutions. However, the problem has not been resolved yet. The proposals of the Open Ended Working Group, the proposals of the Unity Group for Reconciliation, the proposals of the G-4 states, the A and B plans of the UN Secretary General Kofi Annan, the Africa Group, the L.69 Group and the S-5 Group are some. As mentioned in the study, the solution of the said problem is possible with changes in the structure of the Security Council and the veto right. In particular, since the complete abolition of the right of veto will not be accepted by the five states, at least some objective restrictions on the exercise of this right should be introduced. In addition, the recognition of the powers that the General Assembly can use in case of using the right of veto will be effective in solving the problem. The study will consider these solution proposals and include a proposal that is considered more reasonable.

Keywords

United Nations, Security Council, General Assembly, Restructuring, Proposals.

Extended Abstract

The victorious states at the end of the I. World War established the League of Nations in order to prevent the emergence of a new armed conflict environment. However, the League of Nations was not successful and II. World War happened. II. World War had much more severe consequences. This situation provided support for the idea of creating a more successful organization than the League of Nations, and the UN was established in San Francisco in 1945 with the approval of 50 states. However, at the end of World War II, the winning states of the war greatly influenced the formation of the organization and the treaty and obtained some privileges.

The permanent membership status in the Security Council and the veto right of these members are the most important privileges granted to these states by the treaty. The United States, Russia, China, Britain and France are permanent members of the Security Council. Therefore, in order for a decision to be taken in the Council, these five states must vote in the affirmative or at least abstain. This issue was also criticized at the Yalta Conference and the states did not want to recognize the right of veto. Because this situation creates a contradiction within the treaty itself, which adopts the principle of sovereign equality of states. However, the winning states of the war implied that the UN could not be established if these regulations were not accepted.

In addition, states frequently criticize the fact that the resolutions of the General Assembly are not binding, that the Security Council cannot fulfill its duties from time to time due to the right of veto, and that it is difficult to amend the treaty. The General Assembly is a fairer body than the Security Council, but its decisions are not binding. This situation reduces the importance of this organ. Instead, the Security Council, where there is no fair representation, can make binding decisions. Moreover, the veto right of the five permanent members can prevent decision making. In addition, Article 108, which regulates the possibility of making amendments to the treaty, stipulated a 2/3 majority of the members of the General Assembly for the adoption of the amendment and considered it necessary for all the permanent members of the Security Council to vote positively. In summary, it is possible for these five permanent members to use their veto right for an amendment to be made in the treaty.

States criticize the UN for these reasons and think that it does not adapt to the changing world order. Because many new states have emerged since 1945, States such as Germany and Japan, the defeated states of II. World War became considerably stronger. Therefore, all these states must have fair representation in the Security Council and have equal rights with other members. For this reason, states make different proposals. The proposals of the Open Ended Working Group, the proposals of the Unity Group for Reconciliation, the proposals of the G-4 states, the A and B plans of the UN Secretary General Kofi Annan, the Africa Group, the L.69 Group and the S-5 Group are among these. are some. Almost all of the proposals argue that there is no fair representation in the Security Council and therefore accept the increase in the number of permanent and non-permanent members. Each state has different proposals, especially for new permanent members. However, especially Germany and Japan are strong candidates in this regard. Some of the proposals advocate not granting veto power to new permanent members.

The fact that the Security Council has become dysfunctional due to its veto right has recently resurfaced as a result of the Council's inability to take a decision due to Russia's veto in the conflicts between Russia and Ukraine. For this reason, Changes such as increasing the number of permanent and temporary members in the Security Council, imposing some limitations on the use of the veto right (such as the use of the veto right by the five permanent members together, the inability to use the veto right in matters related to fundamental rights and freedoms), the General Assembly's ability to take binding decisions in cases where the Security Council cannot take a decision due to its veto power, are considered solutions for the solution of the problem. However, all these changes Its implementation under 108 is dependent on the five permanent members. It is known that these states have a negative attitude in this regard. For this reason, even if the states do not give up their veto right, it is necessary for other states to adopt countermeasures and coercion in accordance with international law in order to accept at least some limitations or to be willing to share this right with other states.

GİRİŞ

Uluslararası hukukun devletlerden sonra en önemli süjesi uluslararası örgütlerdir. Uluslararası örgütlerin de uluslararası hukukun süjesi hâline gelmesi ve onlara ilişkin düzenlemeler yapılması gerekliliği özellikle BM ile olmuştur[1]. Evrensel bir uluslararası örgüt olan BM, 1945 yılında *San Francisco* Konferansı'na katılan 50 devletin onayıyla kurulmuştur. Milletler Cemiyeti'nin beklenileni vermemesi üzerine ortaya çıkan BM, Milletler Cemiyeti'nin eksik yönlerini ortadan kaldırmaya çalışmıştır. BM Andlaşması[2] 1. maddesinde örgütün amacını "*uluslararası barış ve güvenliği sağlamak, uluslararasında dostça ilişkiler geliştirmek, uluslararası işbirliğini sağlamak ve uluslararası sorunların çözüm bulduğu bir merkez olmak*" şeklinde belirlemiş, 7. maddesinde ise Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreterlik şeklinde örgütün ana organlarını saymıştır. Aynı madde ikinci fıkrasında da gerekli görülen yardımcı organların andlaşmaya uygun olarak kurulabileceğini ifade etmiştir.

Tüm üye devletlerin katıldığı ve bir oy hakkına sahip olduğu Genel Kurul ve beşi daimi 15 üyeden oluşan Güvenlik Konseyi BM'nin önemli ana organlarındandır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya, İngiltere, Fransa ve Çin'in daimi üye sıfatıyla yer aldığı Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması konusunda görevlidir. Güvenlik Konseyi'nin yetki alanında bulunmayan ve diğer organların görevli olmadığı konularda ise Genel Kurul yetkilidir.

---

1 BM öncesi dönemde uluslararası hukuk düzeni uluslararası örgütlere devletler gibi bir nitelik tanımamış, her hususu devletleri temel alarak düzenlemiştir. BM'nin kurulması ile bu iradeci doktrinin etkisi kendiliğinden yok olmamış, 11 Nisan 1949 tarihli "BM Hizmetinde Uğranılan Zararların Tazmini Meselesi" başlıklı Uluslararası Adalet Divanı (UAD) mütalaası ile BM özelinde uluslararası örgütlerin kişiliği meselesi ele alınmıştır. UAD'ye göre örgütlerin uluslararası alanda fiil ehliyetine sahip olması varlıklarının zorunlu bir sonucudur. Mehmet Emin Çağıran, *Uluslararası Örgütler* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2004), 231-237.

2 Andlaşma tam metni için bkz. https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/uluslararasi-antlasmalar/birlesmis-milletler-andlasmasi-2 (26.9.2022).

Kararlarını 9/15 oyçokluğu ile alan Güvenlik Konseyi usule ilişkin konular dışındaki hususlarda karar alabilmek için beş daimi üyenin olumlu ya da en azından çekimser oyuna muhtaçtır. Başka bir ifadeyle beş daimi üye veto hakkını kullanarak usule ilişkin olanlar hariç olmak üzere Güvenlik Konseyi'nin karar almasını önleyebilir. Her bir daimi üye bu hakka sahiptir. Veto hakkı sıklıkla eleştirilen bir husustur. Zira bu hak Güvenlik Konseyi'nin çalışmalarına başladığı ilk tarihten beri uluslararası barışın korunmasına ilişkin meseleler de dâhil olmak üzere birçok konuda karar alınmasına engel olmuştur[3].

Arap Baharı sonrasında Suriye'de yaşanan sistematik insan hakları ihlalleri 2011 yılının Nisan ayında Güvenlik Konseyi'ne taşınmışsa da Rusya ve Çin'in karşı çıkmaları nedeniyle konu Güvenlik Konseyi'nde görüşülememiş[4], bir süre sonra aynı konu özel olarak Güvenlik Konseyi önüne getirildiğinde de Rusya ve Çin'in aynı tavrı nedeniyle bir sonuca varılamamıştır[5]. 4 Şubat 2012'deki benzer bir teşebbüs de yine Rusya ve Çin'in veto hakkını kullanması sebebiyle reddedilmiştir[6]. Bu durumun bir başka örneği, İsrail'in Filistin ve Lübnan'a yönelik fiilleri nedeniyle alınacak olan kararlara ABD'nin veto hakkını kullanarak engel olduğu durumlardır. ABD 1973-2018 yılları arasında birçok kez hem İsrail'in Filistin'deki işgalini kınayan ve bu duruma son vermesini isteyen kararları hem de yine bu yıllar arasında birçok kez İsrail'in Lübnan'a saldırıları kınayan, bu fiillere son verilmesi çağrısında bulunan kararları veto hakkını kullanarak etkisiz hâle getirmiştir. Geçmişte de veto hakkının kötüye kullanıldığı ve Güvenlik Konseyi'nin işlevsiz bırakıldığı birçok örnek bulunsa da, bu olaylar güncel olarak akla gelen ilk önemli örneklerdendir. Benzer sorunlar Güvenlik Konseyi'nde son zamanlarda 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı silahlı müdahale ile ilgili olarak tekrar etmiş ve veto hakkına ilişkin eleştiriler yeniden gündeme gelmiştir.

2021 yılının başlarında Rusya Devlet Başkanı *Vladimir Putin* 1997 yılı sonrasında NATO'nun genişlemesini kendi ülkesinin güvenliğine karşı bir tehdit olarak görmüş ve Ukrayna'nın NATO'ya katılmasına karşı çıkmıştır. 21 Şubat 2022'de ise Rusya, Ukrayna'nın doğusunda bulunan *Donbass* bölgesinde yer alan *Donetsk* Halk Cumhuriyeti ve *Lugansk* Halk Cumhuriyeti adındaki oluşumları devlet olarak tanımış ve bu iki devletin soykırıma uğradığını iddia ederek Ukrayna'ya karşı kuvvet kullanmaya başlamıştır. Sözü edilen kuvvet kullanımı birçok devlet tarafından eleştirilmiş, kuvvet kullanma yasağının ihlali olarak gö-

---

3 Özgür Mengiler, *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü* (Ankara: Barış Kitabevi, 2005), 122; Ahmet Hamdi Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 19(Ekim 2014): 104.

4 UN SCOR 66th Sess. 6520th mtg. UN Doc. S/PV.6520 21 April 2011.

5 UN SCOR 66th Sess. 6524th mtg. UN Doc. S/PV.6524 27 April 2011.

6 UNSC 6711th mtg. S/2012/77 UN Doc. S/PV.6711 4 February 2012.

rülmüştür. BM Güvenlik Konseyi Rusya'nın veto hakkı nedeniyle bir kınama kararı dahi alamamıştır. Ancak BM Genel Kurulu 1950 tarihli Barış için Birlik Kararı'ndan sonra ilk defa Güvenlik Konseyi'nde veto hakkı bulunan beş daimi üyesinin üzerinde uzlaşma sağlayamadığı bir uluslararası sorunu Ukrayna'nın talebiyle gündemine alıp 193 üye ülkenin oylarına sunmuştur. 2 Mart 2022'de 181 ülkenin katıldığı oylamada 141 olumlu, 5 olumsuz (Rusya, Kuzey Kore, Suriye, Belarus ve Eritre) ve 35 çekimser oy kullanılmış ve Rusya'yı kınayarak askeri güç kullanımını durdurmasını ve Ukrayna'dan çekilmesi çağrısını yapan bir karar[7] alınmıştır. Bu durum sıkça eleştirilen veto hakkı özelinde BM'nin yeniden yapılandırılması tartışmalarını yeniden alevlendirmiştir.

Çalışmada BM'nin genel özellikleri ve yapısından konu ile ilgisi nispetinde bahsedilerek Güvenlik Konseyi'nin yapısı ve daimi üyelerin veto hakkı incelenecek, veto hakkının Güvenlik Konseyi üzerindeki etkisi ve Genel Kurul'un bu tip durumlarda yetkili olup olamayacağı ve Genel Kurul'un konuya ilişkin tutumu ele alınacaktır. Genel bir değerlendirme sonrasında BM'nin yapılandırılmasına ilişkin görüş ve öneriler dile getirilecektir.

I. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Yeniden yapılandırma tartışmalarına değinmeden önce BM'nin kuruluş aşaması ve mevcut durumundan bahsetmek sorunların tespiti için bir gereklilik olduğundan öncelikle bu konular ele alınmıştır.

A. KURULUŞU

I. Dünya Savaşı sonunda galip devletlerin büyük ölçüde savaşla kurdukları siyasi, ekonomik ve askeri dengeyi hukuksal bir temele kavuşturmak ve bu durumu devam ettirmek amacıyla hareket etmesi neticesinde Milletler Cemiyeti kurulmuş ve mağlup devletler yapılan tüm ağır barış andlaşmalarına rağmen örgüte kurucu üye olamamıştır[8]. Yine kurucusu olduğu örgüte ABD de senato kararına takılarak üye olarak katılamamıştır[9]. Üstelik barışın bozulmasının en önemli nedeni olan savaşa ilişkin herhangi bir mutlak yasak getirilmemiş, 18. maddede sadece savaşı geciktiren bir düzenleme yapılmıştır. Bu durum Milletler Cemiyeti'nin başarısız olmasına sebep olmuş ve barış ortamı fiilen yeniden bozulmaya başlamıştır. Neticede II. Dünya Savaşı patlak vermiş ve savaşın ağır neticeleriyle karşılaşan dünya yeni bir çözüm arayışına başlamıştır.

---

7 United Nations, General Assembly, Resolution A/RES/ES-11, Resolution adopted by the General Assembly on 2 March 2022, 18 March 2022, https://digitallibrary.un.org/record/3965290?ln=en (16.8.2022).

8 Erdem Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015), 131.

9 Selman Öğüt*, 21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BM Güvenlik Konseyi'nin Yeniden Yapılandırılması* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014), 39.

14 Ağustos 1941'de savaşın taraflarından biri olan İngiltere'nin Başbakanı *W. Churcill* ve henüz savaşa girmemiş olan ABD'nin Başkanı *F. Rooswelt* tarafından Atlantik Bildirisi[10] yayınlanmıştır[11]. Sözü edilen bildiri hem savaşın hem de savaş sonrasındaki sürecin çerçevesini çizen bir metin olması bakımından önemlidir. Ayrıca sekiz maddeden[12] oluşan bildirinin son maddesinde "*daha geniş ve daimi bir genel güvenlik sistemi kurulması*" şeklindeki ifadenin BM'yi işaret etmesi dikkat çekicidir. 7 Aralık 1941'de *Pearl Harbour* baskını sonrasında ABD'nin savaşa girmesiyle yeni bir örgüt kurulmasına ilişkin eğilim güçlenmiş ve 1 Ocak 1942'de ABD, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), İngiltere ve Çin arasında Birleşmiş Milletler Bildirisi[13] imzalanmıştır. BM terimi ilke kez resmi bir şekilde 26 devlet tarafından imzalanan bu bildiride kullanılmıştır[14]. Sözü edilen bildiri, sonrasında Fransa'nın da dâhil olacağı bu beş devletin BM'nin kurucusu olacağının da bir işareti olmuştur. Bu durum BM için "galiplerin örgütü" eleştirisinin arkasındaki temel sebeptir[15].

Atlantik Bildirisi ile başlayan süreç 1943'te Tahran, Kahire ve Mısır Konferansları, 1944'te *Bretton&Woods* Konferansları ve *Dumbarton Oaks* Toplantıları ile devam etmiş ve 1945'te yapılan Yalta Konferansı ile de kurulacak uluslararası düzenin beş devlet etrafında oluşturulması çalışmaları şekillendirilmiştir[16]. Yalta Konferansı'nda ele alınan en önemli mesele Güvenlik Konseyi'nin yapısı ve işleyişidir. Aynı şekilde *Dumbarton Oaks* Toplantıları'nda da veto yetkisi üzerine çok fazla tartışılmıştır. Ancak burada daimi üyelik sıfatı kabul edilmiştir[17].

Yalta Konferansı'nda ayrıca San Francisco Konferansı için bir çağrı yapılmış ve konferansa katılmak için BM Bildirisi'ni imzalamak ve ortak düşmanlara savaş açmış olmak şart koşulmuştur. 25 Nisan 1945'te bu koşulları sağlayan 50

---

10 Bildirinin İngilizce tam metni için bkz. https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc581/ (27.10.2022).

11 Antony Best, Jussi M. Hanhimaki, Joseph A. Maiolo ve Kirsten E. Schulze (çev. Taciser Ulaş Belge), *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020), 233; Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 39.

12 Sözü edilen sekiz madde, savaştan sonra toprak kazanılmayacağını, ülke halkının onayı olmadan toprak değişikliği yapılamayacağını, ulusların *self determinasyon* hakkına sahip olduğunu, uluslararası işbirliğinin sağlanacağını, temel ham maddelerden eşit bir şekilde yararlanmanın sağlanacağını, dünya halklarının korku ve açlıktan kurtarılacağını, açık denizlerde ticaret serbestliğinin gerçekleştirileceğini ve Mihver devletleri silahtan arındırılarak savaş sonrasında genel bir silahsızlanma sürecinin başlatılacağını düzenlemiştir. Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 40.

13 Bildirinin İngilizce tam metni için bkz. https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un/preparatory-years (27.10.2022).

14 Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 38, 42.

15 Best, Hanhimaki, Mailo ve Schulze, *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi*, 235; Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 138-139.

16 Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 136-142.

17 Ian Hurd, *After Anarchy, Legitimacy and Power in the United Nations Security Council* (New Jersey: Princton University Press, 2007), 85.

devlet bir araya gelmiş ve BM üzerine görüşmeler başlamıştır. Veto hakkı özellikle "egemen eşitlik" kavramı üzerinde eleştirilmişse de başarılı bir netice alınamamış ve çalışmalar bu sistem üzerine şekillenmiştir[18].

Konferans sonunda kabul edilen BM Andlaşması'nın yürürlüğe girmesi ise 26 Ekim 1945'te md.110/3'te ifade edildiği gibi Çin, Fransa, SSCB, İngiltere, Kuzey İrlanda Krallığı ve ABD'nin ve imzacı devletlerin çoğunluğunun onay belgelerini depozitör ABD'ye teslim etmesi ile olmuştur[19]. Bu madde daha andlaşmanın yürürlüğe girmesi aşamasında dahi beş daimi üyenin onayına ihtiyaç duyulduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Zira andlaşmanın varlık kazanabilmesi için bile daimi üye denilen beş devletin onayının ayrıca arandığı ortadadır. Bugün bu durum md.108'de andlaşmadaki değişlikler için de öngörülmüştür. Andlaşmada bir değişiklik yapılabilmesi için daimi üyelerin de içinde bulunduğu Genel Kurul'un 2/3 oyçokluğu gerekir. Tüm bu düzenlemelerle II. Dünya Savaşı'ndan galip ayrılan devletler elde ettikleri avantajlı konumlarını kalıcı hâle getirmeye imkân tanıyan bir sistem oluşturmayı başarmıştır[20].

B. YAPISI

Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreterlik şeklinde altı ana organa sahip olan BM'nin merkezi New York'tur[21]. Ayrıca andlaşmaya göre BM'nin Genel Kurul, Güvenlik Konseyi ve Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kurulan yardımcı organlara sahip olması da mümkündür.

Tüm üyelerin katıldığı Genel Kurul daha önce ifade edildiği gibi Güvenlik Konseyi'nin yetkisine girmeyen hususlarda yetkilidir ve bir müzakere organı olarak şekillendirilmiştir[22]. Kararları genelde tavsiye nitelikli olan Genel Kurul, Güvenlik Konseyi dışındaki diğer organlara ilişkin zorunlu nitelikli kararlar da alabilir[23]. Üye kabulü, bütçenin onaylanması gibi[24]. Kararlarını genellikle oyçokluğu ile alsa da "önemli sorunlar" olarak kabul edilen durumlarda oylamaya katılan üyelerin 2/3 oyçokluğu gereklidir. Andlaşma 18/2. maddesinde uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması, bir üyenin üyeliğinin askıya alınması veya üyelikten çıkarılması,

18 Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 144; Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 44.

19 Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 147.

20 Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 105.

21 Bu kapsamda ABD ve örgüt arasında 1947 tarihli bir ev sahipliği andlaşması yapılmıştır. Birleşmiş Milletler Ayrıcalık ve Muafiyetlerine Dair Sözleşme olarak adlandırılan düzenlemede BM tesisleriyle çalışanlarının, ziyaretçi ve delegasyonların tabi olacağı temel kurallar belirlenmiştir. Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 148.

22 Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 101.

23 Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2020), 201.

24 Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 65.

yeni üye kabulü, Güvenlik Konseyi'nin geçici üyelerinin ve Ekonomik ve Sosyal Konsey üyelerinin seçimini "önemli sorunlar" olarak saymıştır. Bu örnekler sınırlı değildir. Andlaşmanın 18/3. maddesine göre, toplantıda hazır bulunan ve oy veren üyelerin çoğunluğu bir sorunun "önemli sorun" olarak kabulüne karar verebilir.

II. Dünya Savaşı sonrasında etkin bir güvenlik sistemi kurulmasına duyulan ihtiyaçla ortaya çıkan Güvenlik Konseyi, esasında büyük güçler ve diğer devletlerin çıkarlarının uzlaştırılması ile kurulmuştur[25]. Amaç etkin bir ortak güvenlik sistemi olsa da büyük devletlerin düzenleme için ikna edilmesi bazı ayrıcalıklı haklara sahip olmaları ile mümkün olmuştur. Beş daimi ve 10 geçici olmak üzere toplam 15 üyeden oluşan Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması bakımından temel yetkili organ olup bu kapsamda VII. Bölümde düzenlenen md.39 kapsamında uluslararası barış ve güvenliğin tehdit edilmesi, bozulması veya bir saldırının ortaya çıkması durumunu tespit eder ve 41 ve 42. maddelerde yer verilen önlemlere ilişkin bağlayıcı kararlar alır. Güvenlik Konseyi VI. Bölümde düzenlenen uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi hususunda da tavsiye nitelikli kararlar verir.

Kararlar için genelde 9/15 oyçokluğu aransa da usule ilişkin meseleler dışında kalan konularda karar alınabilmesi 9 üye içerisinde daimi üyelerin de bulunmasına bağlıdır ya da daimi üyelerin en azından çekimser kalması gerekir. Esasında düzenlemede çekimser kalmaya ilişkin bir ifade yoktur. Bu nedenle bir daimi üyenin protesto amacıyla toplantıya katılmamasının veya çekimser oy kullanmasının veto hakkı içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği 1950 yılında yaşanan Kore Savaşı sırasında Güvenlik Konseyi'nin karar almasında yaşanan sıkıntı ile belirlenmiş ve çekimser kalma veya toplantılara katılmama veto hakkının kullanılması olarak kabul edilmemiştir[26].

Usule ilişkin konular dışında, daimi üyelerden birinin olumsuz bir oy kullanması karar alınmasına engeldir. Bu durum "veto hakkı" olarak adlandırılır[27]. Esasın-

25 Mengiler, *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü*, 89.

26 Jean Krasno ve Mitushi Das, "The Uniting for Peace Resolution and Other Ways of Circumvening the Authority of the Security Council", Bruce Cronin ve Ian Hurd, editör. *The UN Security Council and the Poitics of International Authority* (London: Routledge, 2008), 173. Bu süreçte SSCB, Çin Cumhuriyeti'nin değil, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Çin'i temsil ederek daimi üye sıfatını taşıdığını savunmuş, ancak Çin Cumhuriyeti'nin daimi üye sıfatının kabul edilmesi ile Güvenlik Konseyi'ni protesto etmek amacıyla toplantılara katılmamıştır. Kore ile ilgili karar almak isteyen Güvenlik Konseyi SSCB'nin toplantılara katılmamasının veto hakkının kullanımı olmadığını kabul etmiş ve 27 Haziran 1950'de 83 sayılı karar ile Kuzey Kore'ye karşı Güney Kore'nin desteklenmesi sağlanmıştır. Bu karar üzerine SSCB protestosunu sona erdirerek toplantılara dönmüş ve bundan sonrasında alınan tüm kararlara karşı veto hakkını kullanmıştır. Bu durum Güvenlik Konseyi'nin görevini yerine getiremediği için Genel Kurul tarafından 377(V) sayılı Barış için Birlik Kararı'nın alınmasına sebep olmuştur. Kararların tam metni için bkz. United Nations, Security Council, Resolution 83 (1950) of 27 June 1950, 27 June 1950, S / RES / 83 (1950), http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f20a2c. (21.06.2022). United Nations, General Assembl, Uniting for Peace, 3 November 1950, A / RES / 377, http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f08d78, (21.06.2022).

27 Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 180; Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 202.

da açıkça yer verilmeyen bu hak maddenin yorumundan ortaya çıkar[28]. Ancak veto hakkı sadece bu şekilde gündeme gelmez, veto hakkının kullanılabileceği durumlar esasa ilişkin hususlardır. Bir hususun usule mi esasa mı ilişkin olduğunu da tespit eden Güvenlik Konseyi'dir ve bu konuya ilişkin kararın da esasa ilişkin olduğu kabul edilir. Dolayısıyla daimi üyelerin bu karar bakımından da veto hakkını kullanabilmesi mümkündür. Bu nedenle bir daimi üye konunun önce usule ilişkin olarak kabul edilmesine veto hakkı ile engel olup sonrasında esasa ilişkin olarak kabul edilen o meselede veto hakkını kullanarak karar alınmasına engel olabilir. "Çifte veto hakkı" olarak anılan bu durum daimi üyeye iki ayrı aşamada kullanılacak iki ayrı veto hakkı tanıyarak esasında veto hakkına sahip olmak isteyen daimi üyelerin beklediğinden çok daha önemli bir hukuksal güce sahip olmasına neden olur[29]. Bu durum Güvenlik Konseyi'nin demokratik bir yapıya sahip olmasını da tehdit eder[30].

Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin sahip olduğu bu ayrıcalıklı konum, andlaşmanın yapıldığı sürecin bir neticesidir. Zira dönemin siyasi ve askeri şartları bu noktada belirleyici olmuştur[31]. Ayrıca hem Moskova Bildirisi[32] 5. paragrafının hem de Tahran Bildirisi'[33]nin 5. paragrafının bu beş üyeyi uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması bakımından sorumlu tutması da bu konumun sağlanmasında etkili olmuştur. Zira sorumluluğun yetki gerektirdiği kabul edilmiştir. Esasında BM Andlaşması'nın hazırlık görüşmelerinde bazı devletler veto hakkına ilişkin düzenlemenin kaldırılması veya bu hakkın sınırlandırılması taleplerini dile getirmiş ve uygulamaya geçirmek için çaba göstermişse de, güçlü devletler ancak böyle bir ayrıcalığa sahip olmaları durumunda BM'nin kurulabileceğini belirten bir tavır sergilemiştir. Bunun üzerine devletler yeniden bir çatışma ortamı yaşanması ihtimalinden çekinerek bu devletlere bazı ayrıcalıklar vermeye razı olmuştur[34].

Ekonomik ve Sosyal Konsey 18 üyeden oluşmakta ve ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda ve eğitim, sağlık ve insan haklarının korunması alanlarında BM üyelerine tavsiyelerde bulunma yetkisine sahiptir. Vesayet Konseyi 1995'ten bu yana vesayet altında bir ülke kalmaması nedeniyle fiilen bir etkiye sahip değildir. Ancak beş daimi üyeden oluşan hâliyle varlığını sürdürmektedir[35]. 15

28 Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 93; Topal, s. 105.

29 Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 182.

30 Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 69.

31 Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 104.

32 Bildirinin İngilizce tam metni için bkz. https://avalon.law.yale.edu/wwii/moscow.asp (27.10.2022).

33 Bildirinin İngilizce tam metni için bkz. https://avalon.law.yale.edu/wwii/tehran.asp (27.10.2022).

34 Mengiler, *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü*, 90-91; Saira Mohamed, "Shame in the Security Council", *Wash. U. L. Rev.* S. 90 (2013): 1210; Sushil Chandra Singh, "The Veto Problem in UN", *The Indian Journal of Political Science* 19, No. 2 (April-June, 1958), 129-133; Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 105.

35 Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 204.

yargıçtan oluşan Uluslararası Adalet Divanı BM'nin yargı organıdır. Yargıçların bağımsızlığı esastır. Genel Sekreter ve örgütün memurlarından oluşan sekreterlik ise örgütün işleyişine ilişkin farklı görevleri yerine getirmektedir. Ayrıca andlaşmanın verdiği yetki ile Genel Kurul, Güvenlik Konseyi ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'in kurduğu BM Yönetim Mahkemesi, BM Sığınmacılar Yüksek Komiserliği, UNICEF, BM İnsan Çevresi Konferansı gibi yardımcı organlar bulunur.

II. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİSTEMİNE YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Kuruluş süreci ve genel özelliklerinden bahsettiğimiz Birleşmiş Milletler uluslararası hukukun önemli süjelerinden biridir. Zira BM, uluslararası hukukun asli kaynaklarından olan birçok önemli andlaşmanın yapımında etkili olmuş, Genel Kurul'da belirli bir konuda devletlerin genelinin tutumunu yansıtması bakımından bir diğer asli kaynak olan örf ve adet kurallarının oluşumuna katkı sağlamış ve devletler arasındaki uyuşmazlıkların UAD aracılığıyla çözümünde etkili bir rol oynamıştır. Ancak bu örgüt birçok hususta da eleştirilmiştir. Genel Kurul kararlarının bağlayıcı nitelikte olmaması, bağlayıcı karar verme yetkisine sahip olan Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerin veto hakkı nedeniyle zaman zaman işlevsiz kalması, 1995'ten beri herhangi bir işlevi olmayan Vesayet Konseyi gibi unsurların andlaşmada değişiklik yapılamadığı için varlığını teoride sürdürmesi bu eleştirilerden bazılarıdır. Yöneltilen en önemli eleştirilerden biri ise güçlülerin örgütü olmasıdır. Bu durum örgütün kararlarını, uygulamalarını hatta kendi varlığını zaman zaman üyeleri için bile sorgulanır hâle getirmiştir. Doktrinde farklı organlara yönelik eleştiriler bulunsa da çalışmada özellikle Güvenlik Konseyi'ne yönelik eleştirilere odaklanılacak, bu hususta doktrinde yer verilen öneriler incelenecek ve veto hakkının objektif olarak sınırlandırılması, Genel Kurul'a veto hakkı nedeniyle Güvenlik Konseyi'nin işlevsiz kaldığı zamanlarda kullanabileceği yetkilerin tanınması gibi önerilen çözümler detaylandırılacaktır.

A. VETO HAKKINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Veto hakkı ve çifte veto hakkı Güvenlik Konseyi gibi uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması bakımından yetkili kabul edilen bir organın zaman zaman işlevsiz kalmasına sebep olmaktadır. Özellikle md.2/1'de devletlerin egemen eşitliğini temel alan BM gibi bir örgüt içinde bazı devletlerin ayrıcalıklı hâle getirilmesi, sözü edilen ilkeye aykırı bir durum yaratmakta ve doktrinde bazı yazarların ifade ettiği gibi bazı devletlerin "*daha eşit*"[36] görüldüğü şeklindeki eleştiriyi haklı çıkarmaktadır. BM Andlaşması'nda bu içerikte bir hükmün yer bulması uluslararası hukuk bakımından olumsuzdur. Ancak yer verilen bu hükme ilgili beş devletçe sık sık başvurulması daha olumsuz bir durumdur[37]. Zira bu durum

[36] Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 184.

[37] Singh, "The Veto Problem in UN", 129.

hem bu beş üyenin hem de Kuzey Kore, Suriye ve İsrail örneklerinde görüldüğü gibi bu üyelerin müttefiki olan devletlere BM Andlaşması'nda yer verilen ve üye devletlerin de uyması beklenilen kurallar bakımından bir nevi muaf olma hakkı vermektedir. Bu konuda Güvenlik Konseyi'nin çifte standart teşkil eden tavrı yıllardır devam etmektedir. Başka bir ifadeyle Konsey, daimi üyelerin kendileri veya müttefiklerinin taraf olduğu uyuşmazlıklarda ya veto hakkı kullanılarak devre dışı bırakılmakta ya da veto hakkı kullanılacağı tehdidinde bulunularak karar tasarısının hiç sunulamaması ile işlevsiz hâle getirilmektedir[38]. Ancak andlaşma bu konuda sınırlı da olsa, veto hakkının kullanılması bakımından birincisi VI. Bölümde, diğeri 52/3. maddede yer alan iki istisna öngörmüştür.

İstisnalar gereğince, VI. Bölüm çerçevesinde uyuşmazlıkların barışçıl çözümü konusunda alınacak kararlarda ve 52/3. madde çerçevesinde bölgesel örgütler kapsamında bir uyuşmazlığın çözümünü özendiren kararların alınmasında uyuşmazlığın tarafı olan devletler oy kullanamayacaktır[39]. Bu durum daimi üyelerin de oy kullanamayacağı dolayısıyla veto hakkını kullanarak karar alınmasını engelleyemeyeceği anlamına gelir. Kişinin kendi davasında hâkim olamayacağını ifade eden *nemo judex in causa sua* ilkesinin bir gereği olan bu istisnalar, çok eleştiri alan veto hakkı sistemi için oldukça önemlidir. Ancak uygulamada daimi üyelerin bu bakımdan da kendileri için avantajlı bir durum yarattığını söylemek mümkündür. Zira daimi üyelerin çifte veto hakkı sayesinde söz konusu olan hususun niteliğine ilişkin tartışmalı durumlarda bu hakkı kullanması mümkündür. Başka bir ifadeyle istisnalarda "uyuşmazlık" kavramının kullanılması nedeniyle yaşanan olayın uyuşmazlık, durum, sorun veya konu olarak tespit edilmesinin daimi üyelerce usul tartışması hâline getirilmesi mümkündür. Böylece daimi üye olayın bir uyuşmazlık olmadığını durum veya sorun olduğunu iddia ederek veto hakkını kullanabilecek, dolayısıyla uyuşmazlık olduğuna ilişkin bir karar alınmadığı için daimi üye çifte veto hakkını kullanarak sonraki kararın alınmasını da engelleyebilecektir[40].

Üstelik hangi konuların usule ilişkin olduğuna dair hiçbir tanım veya düzenleme yoktur. Buna ilişkin andlaşmada da bir hüküm bulunmamaktadır. Bu konuda başvurulabilecek tek belge 7 Haziran 1945'te yapılan dörtlü ortak açıklamadır. Buna göre uyuşmazlıkların barışçı çözümüne, barışa karşı tehdidin saptanması ve giderilmesine, barışın bozulmasına yönelik fiillerin bastırılmasına ilişkin önlemlerin alınmasını içeren kararlar usule ilişkin konular değildir. Ancak bu hususu detaylı şekilde ele almayan bu belgenin bağlayıcı niteliği bulunmaz[41].

---

38 Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 106-108.

39 Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 202-203.

40 Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 182; Mengiler, *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü*, 124.

41 Mengiler, *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü*, 122-123.

Veto hakkı ilk kez BM Andlaşması'nda yer verilmek istenmesinden itibaren önemli tartışmalara sebep olmuştur. Üç büyük devlet ABD, İngiltere ve SSCB'nin de görüşmelerde bu hususta anlaşması kolay olmamış, ancak özellikle *Stalin*'in ısrarları bu hususta belirleyici rol oynamıştır[42]. Bu noktada bir kısım devletler üstün bir otoriteye sahip olmayan ve bu nedenle bazı zayıflıkları bulunan uluslararası hukukun böyle bir ayrı uygulamaya ihtiyaç duyduğunu savunmuştur. Bunlara göre, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması bakımından yetkili olan böyle bir örgüt içinde daha fazla sorumluluk alan ve daha fazla katkı sağlayan devletlerin bu tür bir yetkiye sahip olması kaçınılmazdır. Aksi takdirde sistem işleyemez hâle gelir. Bu devletler Güvenlik Konseyi'nde geçici üyelere yer verilmesinin bu hakkın kullanımını dengeleyeceğini de ileri sürmüştür. Veto hakkına karşı olan devletler daimi üyeler için ayrıcalıklı bir durum yaratıldığını, bunun egemen eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, geçici üyelerin çoğu zaman anlamlı etkisi olamadığını, sadece daimi üyelerin almış olduğu kararı meşrulaştırma unsuru olarak muamele gördüğünü iddia etmiştir. Bazı devletler ise veto hakkının etkili bir yönetim için gerekli olduğunu kabul etse de bazı eksik yanları bulunduğunu savunmaktadır. Bunlara göre sorun veto hakkının kullanılma usulü ve daimi üyelerin devamlılığıdır[43].

Veto hakkı her ne kadar özellikle daimi üye sıfatı bulunan beş devletçe savunulsa ve bu devletler söz konusu hakka sıkı sıkıya sarılsa da zaman zaman daimi üyeler bile veto hakkının yarattığı sorunları dile getirmektedir. Örneğin, ABD başlarda mutlak şekilde savunduğu veto hakkını özellikle 1960'ların başında başlayan SSCB ile arasındaki rekabette bir şekilde daha güçlü bir konum elde etmeye başlayınca, "*makul olmayan veto*" kavramını ortaya atmış ve bazı daimi üyelerin veto hakkını makul olmayan şekillerde kullanarak Güvenlik Konseyi'ni çalışamaz hâle getirdiğini öne sürmüştür. SSCB'nin ve Doğu Bloku'nun dağılmasıyla insani müdahale kavramı ortaya atılmış ve veto hakkı nedeniyle ABD istediği gibi bu tür müdahalelerde bulunamamıştır. Çin ve özellikle SSCB ve sonrasında Rusya'ya yönelik olarak ABD bazı daimi üyelerin veto hakkını yerinde kullanmadığını ileri sürmüş ve bu hususu eleştirmiştir[44].

Daimi üyelerden birinin böyle bir eleştiri getirmesi veto hakkının niteliğine ilişkin önemli bir değerlendirme olsa da, veto hakkının zaten egemen eşitlik

42 Hurd, *After Anarchy, Legitimacy and Power*, 85-87.

43 Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 184-186.

44 Denk, *Birleşmiş Milletler Sistemi*, 187-188. ABD veto hakkına ilişkin açıklamalarında zaman zaman "makul" kullanıma yer vermeye devam etmektedir. En son 26 Nisan 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna ile olan durumunun görüşüldüğü Güvenlik Konseyi oturumunda veto hakkı kullanarak karar alınmasına engel olmasının ardından Genel Kurul'un veto hakkını kullanan üyenin bunun gerekçesini Genel Kurul'a açıklamasına ilişkin kararın kabulü sırasında ABD adına konuşan Büyükelçi *Richard Mills* konuşmasında "*veto hakkının akıllıca ve makul bir şekilde kullanılmasına*" yer vermiştir. United Nations, General Assembly, Resolution A/RES/76/262, Standing mandate for a General Assembly debate when a veto is cast in the Security Council, 26 April 2022, https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/330/37/PDF/N2233037.pdf?OpenElement (25.10.2022).

ilkesini temel alan bir andlaşmaya aykırı olduğu ve kabul edilirken nasıl kullanılacağına ilişkin herhangi bir objektif kriter getirilmeyerek esasında arzu edilen durumun bu olduğu söylenmelidir. Üyelerden hiçbiri veto hakkının kaldırılması veya objektif kriterlere uygun olarak kullanılması gibi değişiklikleri kabul eder gibi görünmemektedir. Onlar için sorun bu yetkiye tek başına sahip olamamaktır.

Uluslararası hukuk için ise sorun sözü edilen hakkın devletlerin egemen eşitliği ilkesine zıt bir kavram olması ve uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında özellikle bağlayıcı karar alma yetkisine sahip bir organın bu hak nedeniyle zaman zaman görevini yerine getirememesidir. Zira Güvenlik Konseyi aldığı bağlayıcı kararlar sayesinde uluslararası hukukun uygulanmasında önemli bir organdır. Böyle bir organı beş devletin siyasi politikaları nedeniyle işlevsiz bırakmak uluslararası hukukun varlığını bile sorgulanır hâle getirebilir. Dolayısıyla veto yetkisinin sınırları veya kimler tarafından kullanılacağına ilişkin çözümler getirmek sorunun çözümü adına atılacak sınırlı adımlardır. Sorunun özü veto hakkının varlığıdır. Çözüm için sözü edilen hakkın andlaşmaya uygun şekilde ortadan kaldırılması gerekir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, bu yetki varlığını devam ettirse bile kullanılması aslında bazı şartlara bağlıdır. Öncelikle BM Andlaşması md.2/2'de de belirtildiği üzere üyelerin üyelik sıfatından doğan tüm hak ve menfaatlerden tümünün yararlanması için andlaşma ile üstlendikleri yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirmeleri gerekir[45]. İyi niyet bu şekilde bir hükümle atıf yapılmamış olsa bile hukuk genel ilkesi niteliğiyle yine taraflar için uluslararası hukukun bir kaynağıdır. Aynı zamanda andlaşmadan kaynaklanan hak ve yetkilerin hakkın kötüye kullanılması teşkil edecek şekilde kullanılmaması da bir gerekliliktir. Bu durum Yalta Konferansı'nda veto hakkı tartışılırken de ele alınmış ve veto yetkisinin Güvenlik Konseyi'nin çalışmalarını engelleyecek şekilde kullanılamayacağı ifade edilmiştir[46].

B. ANDLAŞMADA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN MD.108'E YÖNELİK ELEŞTİRİLER

BM sistemine yöneltilen veto eleştirisinin sirayet edeceği başka bir husus da md.108'de yer verilen "*Değişiklikler*" kenar başlıklı düzenlemedir. "*İşbu antlaşmada yapılacak değişiklikler, Genel Kurul üyelerinin, 2/3 çoğunluğu tarafından kabul edilip, Güvenlik Konseyi'nin sürekli üyelerinin tümünü kapsamak üzere Birleşmiş Milletler üyelerinin 2/3'si tarafından her birinin anayasa kuralları gereğince onaylandığı zaman, tüm Birleşmiş Milletler üyeleri için yürürlüğe girer*" şeklindeki düzenleme, andlaşmada yapılacak herhangi bir değişiklik için 2/3 oyçokluğunu öngörmüş olsa da aranan oyçokluğu içinde beş daimi üyenin bulunmasını bir zorunluluk olarak kabul etmiştir. Dolayısıyla yapılacak değişikliklerde

[45] Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 106.

[46] Andrew J. Carswell, "Unblocking the UN Security Council: The Uniting for Peace Resolution", *J. Conflict &Security L.*18, No. 3 (2013): 470-471.

de daimi üyelerin veto hakkını kullanması mümkündür. Zira değişlikler esasa ilişkin hususlar olacağından, hatta usule ilişkin olsa bile buna ilişkin tespit kararı esasa ilişkin kabul edildiğinden değişikliği desteklemeyen daimi üye bu sefer de çifte veto hakkı ile değişikliği önleyebilir. Başka bir ifadeyle II. Dünya Savaşı sonrasında yapılan ve üzerinden yaklaşık 77 yıl geçen bir metnin günümüz koşullarına uyarlanması gerekse de o dönem veto hakkını elde etmiş bu beş devletin rızasının bulunmadığı herhangi bir değişikliği yapabilmek 108. maddedeki düzenleme nedeniyle olanaksızdır. Bu nedenle veto hakkının ortadan kaldırılması ya da en azından kullanımına ilişkin bazı objektif kriterler getirilmesi, veto hakkının beş devletçe ancak birlikte kullanılabilmesi, daimi üye sayısının arttırılması gibi değişikliklerin yapılması zor görünmektedir. Ancak uygun şartların ortaya çıkması durumunda daimi üyelerin de değişiklikleri desteklemesi imkânsız değildir. Bunun mümkün olduğunu gösteren örnek 1965 yılında Güvenlik Konseyi'nin geçici üyelerinin sayısını arttıran değişikliğin kabulüdür.

Güvenlik Konseyi kurulduğunda beş daimi üye ve altı geçici üye olmak üzere toplam 11 üyeden oluşmuş ve geçici üyeler bugün olduğu gibi Genel Kurul'un 2/3 oyçokluğu ile hakça bir coğrafi dağılıma uygun olarak seçilmiştir. İlk on yıl bu duruma herhangi bir eleştiri getirilmemiştir. Bunun nedeni üye devlet sayısının artış göstermemesidir. Zira bu süreçte bloklar arasındaki kavga nedeniyle iki taraf da veto hakkını kullanarak diğer bloğa yakın olan devletin üyeliğini engellemiştir. Ancak bir süre sonra iki taraf bu hususta anlaşmaya varmış ve veto hakkını üyelik önünde bir engel hâline getirmekten vazgeçmiştir[47]. Bunun üzerine bir yandan daimi üyelerden Fransa ve İngiltere'nin güç kaybetmesine karşın II. Dünya Savaşı'nın mağlubu olan Almanya ve Japonya güç kazanmış, Hindistan ve Brezilya gibi bölgesel güçler uluslararası alanda daha etkin bir role sahip olmaya başlamış[48], diğer yandan ise üye devlet sayısı yıldan yıla artmış, 50 üye ile yola çıkan örgütün 1963 yılında 113 üyesi olmuştur. Özellikle Asya ve Afrika'da bulunan üye sayısındaki artış bu gruptaki devletlerin geçici üye sayısının arttırılması talebini ortaya çıkarmış ve Genel Kurul'un 1991 (XVIII) A sayılı kararıyla[49] geçici üye sayısı ona çıkarılmıştır[50].

---

47 Dimitris Bourantonis, *The History and Politics of UN Security Council Reform* (London: Routledge, 2005), 10; Francis Harry Hinsley, *Power and the Pursuit of the Peace* (Cambridge: Cambridge University Press, 1963), 340.

48 Justin Morris, "United Nations Security Council Reform: A Counsel fort he 21 st Century", *Security Dialogue* 31, S. 3 (2000): 266; Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 185.

49 United Nations, General Assembly, Resolution A/RES 1991(XVIII) A, Question of equitable representation on the Security Council and the Economic and Social Council, 17 December 1963, https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/186/66/PDF/NR018666.pdf?OpenElement (11.8.2022).

50 Yehuda Z. Blum, "Proposals for UN Security Council Reform", *The American Journal of International Law* 99, S. 3, (Jul., 2005), 637.

1979 yılında ise 152 üyeye ulaşan BM'de çoğunluğu gelişmekte olan üye devletler Güvenlik Konseyi'nin üye sayısının bu kez de 15'ten 21'e çıkarılmasını teklif etmiş, ancak bu sefer gerekli çoğunluk sağlanamamış ve teklif onaylanmamıştır[51]. Dolayısıyla yeniden yapılandırmaya ilişkin değişikliklerin yapılması zor olsa da imkânsız olmadığı söylenmelidir. Ancak Güvenlik Konseyi daimi üyeleri bir karar alabilmek için öncesinde sadece iki üyeye daha ihtiyaç duyarken, 1965 tarihli değişiklik sonrasında dört üyenin olumlu oyuna ihtiyaç duymuş, dolayısıyla karar alabilmeleri zorlaşmıştır. Bu durum daimi üyelerin güncel değişikliklere daha temkinli yaklaşmasına neden olmuştur.

C. GENEL KURUL'UN YETKİLERİNİN SINIRLANDIRILMASINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Genel Kurul'un yetkisi BM Andlaşması md.10-17 arasında düzenlenmiştir. 10. maddeye göre "*Genel Kurul, işbu Antlaşma kapsamına giren ya da işbu Antlaşmada öngörülmüş organlardan herhangi birinin yetki ve görevlerine ilişkin bütün sorunları ya da işleri görüşebilir ve 12. Madde hükümleri saklı kalmak koşuluyla, bu tür sorun ya da işler konusunda Birleşmiş Milletler üyelerine veya Güvenlik Konseyi'ne veya hem örgüt üyelerine, hem de Güvenlik Konseyi'ne tavsiyelerde bulunabilir*". Dolayısıyla Genel Kurul'un genel yetkili bir organ olduğunu söylemek mümkündür. Bu madde sonrasında Genel Kurul'un yetkileri tek tek sayılmıştır. Burada özellikle tavsiye nitelikli kararlar vermesi ve istisna olarak gösterilen 12. madde düzenlemesi önemlidir. Zira 12. maddedeki gibi bir durumda Genel Kurul'un tavsiye nitelikli bir karar alması bile mümkün değildir.

"*Güvenlik Konseyi herhangi bir uyuşmazlık ya da duruma ilişkin olarak işbu Antlaşma'nın kendisine yüklediği görevleri yerine getirdiği sürece, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi bunu kendisinden istemedikçe, bu uyuşmazlık ya da durum konusunda herhangi bir tavsiyede bulunamaz*" şeklindeki 12. madde, Güvenlik Konseyi'nin yetkisini yerine getirdiği müddetçe Genel Kurul'un Güvenlik Konseyi'nin talebi olmadan onun yetkisine giren bir hususu ele alamayacağını ifade eder. Bu şekilde Genel Kurul'u sınırlandıran bu hüküm esasında aynı zamanda Genel Kurul'a Güvenlik Konseyi görevini yerine getirmezse konuyu ele alabilme, tavsiye nitelikli olsa bile konuya ilişkin görüşlerini dile getirebilme fırsatı verir. Dolayısıyla esasında bu madde Güvenlik Konseyi'nin görevini çok eleştirilen veto hakkı nedeniyle yerine getiremediği durumlarda Genel Kurul'u yetkili hâle getirecek şekilde yorumlanabilir. Böylece yetkisi sınırlı tutulduğu için eleştirilen Genel Kurul için bir çözüm yolu olabilir. Ancak yine de Genel Kurul kararlarının genel olarak tavsiye nitelikli olması hususu eleştirilebilecektir.

Sözü edilen maddeye dayanarak Genel Kurul tarafından alınan 377 (V) sayılı Barış için Birlik Kararı bu bakımdan incelenmesi gereken bir karardır. 27 Hazi-

[51] Blum, "Proposals for UN Security Council Reform", 637; Bourantonis, *The History and Politics of UN Seurity Council Reform*, 30; Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 188, 192-193.

ran 1950'de ABD, Kuzey Kore ve Güney Kore arasında yaşanan süreci[52] BM'ye taşımış ve Güney Kore'ye yardım gerekliliğine yer veren karar dokuz olumlu oyla kabul edilmiştir. Üye devletlerden Kuzey Kore'ye yardım etmemelerini de isteyen üç ayrı karar alınabilmesinin sebebi[53], Milliyetçi Çin'in Çin'i temsil yetkisi olmadığını iddia eden SSCB'nin bu durumu protesto ederek oylamaya katılmamış olmasıdır[54]. SSCB bu tavrının veto hakkının kullanımı olduğunu, bu nedenle karar alınmayacağını savunsa da Amerikan delegesi *Dean Acheson*'un katkısıyla böyle bir karar alınabilmiştir. Bu durum üzerine SSCB toplantılara katılmaya başlayarak bundan sonrasında alınmak istenen kararlara veto hakkını kullanarak engel olmuştur[55].

Genel Kurul, kararında "*Daimi üyelerinin oybirliği olmaması sebebiyle Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin tehdit altında olması, barışın bozulması veya saldırı eylemi gerçekleşen her durumda öncelikli görevi olan uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında başarısız olduğunda, Ge-*

---

52 1910-1945 yılları arasında Japonya II. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılıncaya dek Kore, Japon kolonyalizmine tabi olmuştur. Jacgues L. Fuqua, *Nuclear Endgme: The Need for Engagement with North Korea* (London: Praeger Security International, 2007), 44; Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 113. Sonrasında ABD ve SSCB'nin çıkarlarının kesiştiği bir nokta hâline gelmiştir. 1943 tarihli Kahire ve 1945 tarihli Potsdam Konferansı'nda ele alınan Kore konusu, Yalta Konferansı'nda gizli bir andlaşma ile düzenlenmiş ve Kore Yarımadası'nın ikiye bölünmesine karar verilmiştir. Lee Kwang Pyo (Korean Overseas Information Services), *A Handbook of Korea*, Samhwa Printing Company (1990), 309. Bunun üzerine Kore Yarımadası'nın birleştirilmesi fikri ortaya atılmış, ancak çabalar sonuçsuz kalmıştır. Neticede ABD 17 Eylül 1947'de BM'ye başvurmuş, SSCB'nin yoğun itirazlarına rağmen 14 Kasım 1947'de BM Kore Geçici Komisyonu kurulmuş ve 31 Mart 1948'de her iki bölgede tarafsız seçimler yapılmasına karar verilmiştir. United Nations, General Assembly Resolution A/RES/112 (II), The problem of indepence of Korea, 13 November 1947, http://undocs.org/en/A/RES/112(II) (24.06.2022). Karar güneyde olumlu karşılansa da kuzey tarafı karara karşı çıkmıştır. Sonrasında SSCB kendi isteği ile kuzeyde seçim yapmıştır. Sina Akşin, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi* (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2018), 289; Kukt'o T'ongırwon, *A White Paper on South-North Dialoque in Korea* (National Unification Board Rebuplic of Korea, 1982), 17. Neticede iki ayrı devlet kurulmuştur. BM Genel Kurulu 11 Aralık 1948'de 195-III sayılı kararıyla Kore'de bulunan tek yasal hükümetin güneydeki hükümet olduğunu ifade etmiştir. United Nations, General Assembly Resolution A/RES/195 (III), The problem of indenpendence of Korea, 11 December 1948, http://undocs.org/en/A/RES/195(III) (24.06.2022). Bu süreçte Kuzey Kore lideri Kim Il Jong Kore'yi tek bir yönetim altında birleştirmeyi amaçlamış ve her iki taraf askeri olarak olası bir savaş için hazırlıklara başlamıştır. 20 Haziran 1950'de SSCB, Güney Kore'nin Kuzey Kore'ye saldıracağını öğrenmiş ve ABD'ye karşı harekete geçmiş, 25 Haziran'da ise Kuzey Kore'ye Güney Kore'yi işgal talimatı vermiştir. Barış Adıbelli, *Kuzey Kore (Bir Komünist Hanedanlığın Hikâyesi),* C. 1, (İstanbul: Bilim&Gönül Yayınevi, 2012), 139; T'ongırwon, *A White Paper*, 28; Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 113. Çin'in de Kuzey Kore'ye destek olmak için katılmasıyla birlikte çatışma uluslararası bir zemine taşınmıştır.

53 Kararlar için bkz. UN Security Council, Resolution 82 (1950) of 25 June 1950, 25 June 1950, S/RES/82; UN Securtiy Council, Resolution 83 (1950) of 27 June 1950, 27 June 1950, S/RES/83; UN Security Council, Resolution 84(1950) of 7 June 1950, 7 June 1950, S/RES/84.

54 Adıbelli, *Kuzey Kore (Bir Komünist Hanedanlığın Hikâyesi),* 143; Akşin, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, 291.

55 Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 86; Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 114.

nel Kurul'un, uluslararası barışın ve güvenliğin korunması ya da yeniden tesisi için gerek duyulduğunda, barışın bozulması veya saldırı eyleminin vuku bulması hâlinde kuvvet kullanma dâhil ortak eylemlerin alınması için üyelere gerekli tavsiyelerin yapılması düşüncesiyle işbu meseleleri derhal değerlendireceğine karar verir. Eğer Genel Kurul toplantı hâlinde değilse, bu gerekçeyle 24 saat içerisinde özel bir gündemle acilen toplanabilir..." ifadelerine yer vermiş ve Güvenlik Konseyi'nin temel görevi olan uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması hususunda başarısız olması durumunda Genel Kurul'un tavsiyede bulunabileceğini kabul etmiştir. Dolayısıyla bu karara göre, barışa yönelik bir tehdit, bir ihlal veya bir saldırı fiilinin gerçekleştiği, daimi üyeler arasında görüş birliği bulunmadığı ve Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasına yönelik asli sorumluluğunu yerine getiremediği durumlarda Genel Kurul 24 saat içinde acil toplanacak ve 2/3 oyçokluğu ile silahlı kuvvet kullanma dâhil olmak üzere VII. Bölüm kapsamındaki önlemleri üye ülkelere tavsiye edebilecektir[56]. Ancak verilen karara ilişkin usulü, Güvenlik Konseyi'nin veto hakkı nedeniyle karar alamadığı tüm durumlarda işletilebilecek bir usul olarak öngörmeyi andlaşmaya aykırı gören görüşler mevcuttur. Bu görüşlere göre, veto yetkisi sistemin tanıdığı bir haktır ve veto yetkisinin kullanıldığı her durumda uluslararası barış ve güvenliğin sağlanamadığını söylemek mümkün değildir[57]. Sözü edilen görüş, BM Andlaşması'nın hukuk mantığına uygun olarak yorumlanmasının bir sonucudur. Her ne kadar eleştirilse de veto hakkı andlaşma ile düzenlenmiş, taraf devletler için bağlayıcılığı olan bir hükümdür.

Andlaşma gereğince bu tip durumlarda Genel Kurul'un sorunu ele alması da andlaşmaya aykırı değildir. Üstelik bu karar veto hakkının Güvenlik Konseyi'nin işleyişini ne ölçüde engelleyebileceğini tespit etmeye çalışması, bu hakkın kullanımına ilişkin bir sınır çizmesi bakımından önemlidir. Ayrıca bu durum sözü edilen iki organın BM'nin başarıyla çalışabilmesi için birbirini tamamlayan organları olmasının da bir gereğidir. Bu organlar birbirinin alternatifi olan organlar değildir[58]. Bu durum Uluslararası Adalet Divanı'nın "Birleşmiş Milletlerin Bazı Giderleri" hakkındaki danışma görüşünde de dile getirilmiştir[59]. Bu nedenle Güvenlik Konseyi'nin talebi veya asli görevini yerine getirememesi durumunda Genel Kurul'un devreye girmesi andlaşmaya uygun olandır. Ancak bu hususun kesin bir şekilde andlaşmada düzenlenmesi yorum yolu ile varılan bu yöntemin tartışmalı hâline son verecektir.

---

56 Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 116.

57 Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 88-89; Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 116-117.

58 Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 118.

59 International Court of Justice, Certain Expenses of the United Nations, Advisory Opinion of 20 July 1962. http://www.icj-cij.org/docket/fıles/49/5259.pdf (1.07.2022).

III. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ağır yıkımlara sebep olan bir savaş sonrasında kabul edilen ve üzerinden uzun seneler geçen bir andlaşmanın değişiklik gerektirmesi normaldir. Özellikle Güvenlik Konseyi'nin yapısı ve işleyişi daimi üyeler dışındaki devletlerin organa ve dolayısıyla örgüte olan güvenini sarsan bir husustur. Yine iki kutuplu dünya düzeninin yerini çok kutuplu bir sisteme bırakması, bazı devletlerin güç kaybederken bazı devletlerin güçlenmesi örgüt yapısının yeniden ele alınmasını gerektirmektedir[60].

Andlaşmanın güncel gelişmelere uygun olarak değişiklik gerektiren hususlarından biri veto hakkıdır. Devletlerin egemen olarak eşit olduğunu ifade eden bir andlaşmanın bu eşitliği bozan bir yetkiyi yaratması kendi içerisindeki bir çelişkidir. Bu şekilde bazı devletlerin "üstün" kabul edildiği, esasında onlar dışındaki devletler için egemen eşitlikten bahsedildiği söylenmelidir[61].

Veto hakkının kullanılmasının yarattığı sorunlar yeni olmasa da Rusya ve Ukrayna arasındaki silahlı çatışmada Rusya'nın veto hakkını kullanarak Güvenlik Konseyi'ni işlevsiz bırakması söz konusu hususun yeniden gündeme gelmesine sebep olmuştur. Bu nedenle sorunun çözümüne ilişkin öneriler yeniden dile getirilmeye başlamıştır[62]. Bu önerilerden bazıları şunlardır: Malezyalı diplomat *Ismael Razali*'nin başkanlık ettiği Açık Uçlu Çalışma Grubu'nun önerileri, İtalya'nın dâhil olduğu Uzlaşma için Birlik Grubu'nun önerileri, Almanya, Japonya, Brezilya ve Hindistan'dan oluşan G-4 devletlerinin önerileri, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın A ve B planları, Afrika Grubu, L.69 Grubu ve S-5 Grubu'nun önerileri.

A. AÇIK UÇLU ÇALIŞMA GRUBU'NUN ÖNERİLERİ

Genel Kurul'un 47/62 sayılı kararına cevap olarak Genel Sekreter tarafından hazırlanan rapor ile kurulan bu grup, Güvenlik Konseyi'nde devletlerin adil şekilde temsil edilmesi amacıyla hareket etmiştir. Zira 1993 yılında BM'nin üye devlet

60 Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 174.

61 Zira bu devletler benzer bir hükmü 1968 Nükleer Silahların Yayılması Sözleşmesi'ne de koymuş, sadece kendilerini nükleer devlet olarak saymış ve diğer devletlerin nükleer silaha sahip olmasını yasaklamıştır. Başka bir ifadeyle bu andlaşmada da aynı devletler ayrıcalıklı bir yer edinmiş, nükleer silahların elde edilmesi veya kullanılması mutlak bir şekilde yasaklanmamış, beş devlet dışındaki devletlerin nükleer silaha sahip olması yasaklanmıştır. Sorun nükleer silahların varlığı değil, kimlerin bu silahlara sahip olabileceğidir. Erdem Denk, "Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 66, No. 3 (2011): 125; Mustafa Kibaroğlu, "Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar", *Uluslararası İlişkiler* 1, S. 1, (Bahar 2004): 156. Beş devlet her ne kadar devletlerin egemen eşitliği ilkesini benimsediğini ifade etse de bu devletlerin esasında kendilerini eşit değil, üstün saydığı açıktır.

62 Brian Cox, "United Nations Security Council Reform: Collected Proposals and Possiple Cıonsequences", *S. C. J. Int2l. L.&Bus* 6, S. 1(2009): 89-127; Emilio J. Cardeas, "The United Nations Security Council's Quest for Effectiveness", *Mich. J. Int'l L.*25, No.4 (2004): 1341-1348; Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 110.

sayısı 185'e ulaşmış ve örgütün kuruluşunda üye olan devlet sayısının üç katını aşmıştır[63]. Ancak sözü edilen grubun kurulması üzerinden üç seneye yakın bir süre geçmesine rağmen çalışmalar herhangi somut bir sonuca ulaşamamış ve 20 Mart 1997 tarihinde Genel Kurul'un o dönemki başkanı *Ismael Razali* ortaya atılan tüm önerileri göz önünde bulundurduğu üç aşamalı bir plan[64] oluşturmuştur[65].

Bu plana göre, ilk adım olarak Güvenlik Konseyi'ne beş daimi üye (iki tanesi gelişmiş, üç tanesi gelişmekte olan ülkelerden) ve dört geçici üye eklenmeli, ikinci adım olarak daimi ve geçici üyeler için aday olan ülkeler belirlenmelidir. Planda açıkça yer verilmese de *Razali*'nin gelişmiş ülke adayı olarak Almaya ve Japonya'yı düşündüğü anlaşılmaktadır[66]. Ancak planda yer verilen daimi üye sıfatı, mevcut daimi üye sıfatından farklıdır. Plan daimi üyelere veto yetkisinin tanınmamasını önermektedir. Aynı zamanda mevcut beş daimi üyenin de bu hakkı kullanması uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden uyuşmazlıklarla sınırlandırılmalıdır.

Razali'nin planı esasında Güvenlik Konseyi'nde devletlerin adil bir şekilde temsil edilmesini sağlama ve veto hakkının getirdiği dezavantajların bir kısmını ortadan kaldırılabilme potansiyeline sahiptir. Ancak daimi üyeler arasında veto hakkına sahip olma bakımından yaratılan ayrım, üyeler arasındaki eşitliği bozacak niteliktedir. Mevcut beş daimi üyenin ikna edilmesi adına böyle bir ayrım yaratılmaya çalışılmış olabilir. Yine de bu şekilde hem üyeler arasında adaletsiz bir durum ortaya çıkacak hem de veto hakkının yarattığı olumsuzlukların bir kısmı devam edecektir. Üstelik bu durum yeni daimi üyelerin diğer daimi üyeler gibi veto hakkına sahip olma taleplerini ileri sürmelerine zemin hazırlayacaktır. Ancak bu planı, veto hakkının tamamen ortadan kaldırılmasından önce başvurulabilecek bir aşama olarak görmek de mümkün olabilir.

B. UZLAŞMA İÇİN BİRLİK GRUBU'NUN ÖNERİLERİ

Uzlaşma için Birlik Grubu, İtalya, İspanya, Meksika ve Pakistan temsilcilerinin New York'ta buluşması ile ilk olarak ortaya çıkmış ve sonrasında Kuzey Kore, Arjantin, Türkiye, Kanada, Malta, San Marino, Kosta Rica ve Kolombiya gruba katılmıştır. G-4 Grubu üyelerinin teklifinden rahatsız olarak bir araya gelen bu grup, geçici üye eklenmesi önerisini kabul etse de, reform önerileri içinde daimi üyeliğin bulunmaması gerektiğini savunmaktadır. Bu gruba göre, daimi üye sayısının artması sorunları genişletecektir[67]. İtalya'nın içinde bulunduğu grubun

63 http://www.un.org/en/members/growth.shtml (18.10.2022).

64 Planın tam metni için bkz. http://www.globalpolicy.org/component/content/article/200/41310.html (18.10.2022).

65 Bourantonis, *The History and Politics of UN Security Council Reform*, 64.

66 Bourantonis, *The History and Politics of UN Security Council Reform*, 65.

67 Jonas von Freiesleben, "Reform of the Security Council", *Managing Change at the United Nations*, New York, Center for UN Reform Education 2008, 3; Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 244.

yeni daimi üyelere karşı çıkması bu alanda özellikle Almanya'nın ciddi bir avantajı olduğunu bilmesi nedeniyledir. Grup temsilde adaletin sağlanması için bölgesel dağılım usulüne uygun olarak on yeni geçici üye eklenmesini önermektedir.

Grup içinde zamanla farklı öneriler de ortaya çıkmıştır. Yeni daimi üyelere özellikle Almanya nedeniyle karşı çıkan İtalya, veto hakkı bulunmayan on yeni daimi üye eklenmesini önermiş, ancak bu üyelerin Asya, Afrika, Batı Avrupa ve diğerleri, Doğu Avrupa ve Latin Amerika-Karayipler şeklindeki beş grup tarafından ikişer adet seçilmesi sistemini dile getirmiştir[68]. Bazı küçük değişikliklerle mavi ve yeşil model şeklinde iki öneri daha bu grup tarafından dile getirilmiştir.

Grubun yeni geçici üyeler eklenmesi önerisi başarılı bir reform için yararlı bir öneridir. İtalya'nın önerisinde on yeni daimi üyeye yer verilmesi de yine aynı şekilde Konsey içerisinde beş daimi üye dışında devamlı olarak yer alacak üyelere yer vermesi bakımından önemlidir. Ancak bu üyelerin seçimine ilişkin önerilen sistemin uygulamaya geçirilmesinde sıkıntılar yaşanması yüksek ihtimaldir. Asya kıtasında yer alan birbirinden farklı politikaları ve çıkarları bulunan devletlerin ortak iki daimi üye seçebilmesi zor olacaktır. Aynı durum diğer gruplar için de geçerlidir. Yine de özellikle seçime ilişkin adil bir usul oluşturulabilirse bu önerinin hayata geçirilme ihtimali olabilir. Ancak bu öneri de özellikle beş daimi üyenin sahip olduğu veto hakkından kaynaklanan sorunlara bir çözüm getirmemektedir.

C. G-4 GRUBU'NUN ÖNERİLERİ

G-4 devletleri Almanya, Japonya, Brezilya ve Hindistan'dır. Bu devletler reform sürecinde kendi ülkelerinin özellikle daimi üyelik konusundaki şansını arttırma amacıyla hareket etmektedir. Almanya ve Japonya özellikle ekonomik gelişmişlikleri sayesinde BM bütçesine ABD'den sonra en yüksek katkıyı sağlayan iki devlet olmanın verdiği güçle hareket etmektedir[69]. Brezilya ve Hindistan ise nüfus gücünü esas almaktadır[70]. Bu grup Güvenlik Konseyi'ne altı daimi ve dört geçici üyenin eklenmesini önermektedir. G-4 Grubu, altı daimi üyenin Konsey'in temsil edilebilirlik düzeyini arttırmak için Afrika ve Asya'dan ikişer üye, Latin Amerika ve Karayipler bir üye ve Batı Avrupa ve diğerlerinden bir üye olacak şekilde seçilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca daimi üyelerin belirli bir süre kullanamamaları şartıyla veto hakkına sahip olması öngörülmektedir[71].

Grubun getirdiği öneriler esasında Güvenlik Konseyi'nin başarılı bir şekilde reformuna hizmet edebilecek niteliktedir. Zira bu devletler daimi üye olarak önerilebilecek

68 Cox, "United Nations Security Council Reform", 110.

69 Amber Fitzgerald, "Security Council Reform: Creating a More Repsesentative Body of the Entire UN Membership", *Pace International Law Review* 12, No.2 (2000), 342; Blum, "Proposals for UN Security Reform", 638.

70 Blum, "Proposals for UN Security Reform", 638.

71 Önerinin taslak metni için bkz. http://daccess-dds-ny.un.org/dos/UNDOC/LTD/N05/410/80/PDF/N0541080.pdf?Openelement (19.10.2022).

devletlerdendir. Almanya ve Japonya gelişmiş ekonomisiyle, Brezilya ve Hindistan özellikle nüfusa ilişkin nitelikleriyle daimi üyelik için önerilebilecek devletlerdendir. Ancak altı yeni daimi üyenin ilgili bölgelerce seçiminde yaşanacak zorlukların çözümüne ilişkin önerilere yer verilmesi öneriyi daha uygulanabilir hâle getirecektir.

D. KOFİ ANNAN'IN A VE B PLANLARI

2002 yılında A/57/387 sayılı Birleşmiş Milletler'in Güçlendirilmesi Genel Sekreterlik Raporu[72] ile dönemin Genel Sekreteri Kofi Annan çeşitli sorunlara yer verirken Güvenlik Konseyi'nin reform gerekliliğine de vurgu yapmıştır. Yapılan reform çağrısı 2003 yılında düzenlenen Yüksek Seviyeli Panel ile karşılık bulmuş ve panel neticesinde ortaya çıkan panel raporu ile[73], birbirine alternatif olabilecek nitelikte iki ayrı fikri savunan A ve B modeli önerilmiştir. A modelinde, altı adet veto hakkı bulunmayan yeni daimi üye ve on üç adet yeni geçici üye seçilmesi önerilmiş ve bu üyelerin de Afrika (iki daimi, iki geçici üye şeklinde), Asya ve Pasifik (iki daimi, üç geçici üye şeklinde), Avrupa (bir daimi, iki geçici üye şeklinde) ve Amerika (bir daimi, dört geçici üye şeklinde) şeklindeki dört bölgeden seçilmesi uygun görülmüştür. Bu model beş daimi üyenin de veto hakkını soykırım veya geniş ölçekli insan hakkı ihlali gibi durumlarda kullanmaktan kaçınması gerektiğini kabul etmiştir[74]. B modelinde ise yeni daimi üyelerin eklenmesi doğru görülmemiştir. Daimi üyelerin arttırılması yerine dört yıllığına seçilen sekiz yeni geçici üyenin Konsey'e eklenmesi önerisi getirilmiştir. Ayrıca bu modelde yeniden seçilme şansı olmayan iki yıllık bir geçici üyenin de seçilmesi kabul edilmiştir. Üyeler A modelinde belirlenen dört bölgeden seçilecektir[75].

Panele katılan devletler arasında Güvenlik Konseyi'nin reformuna ilişkin bir uzlaşı sağlanamadığından görüşmeler sonunda farklı iki model yaratılmış, her iki model de neticede Konsey'in 24 üyeden oluşmasının öngörse de üyelerin dağılımı farklı belirlenmiştir. Güvenlik Konseyi'nde daha adil ve demokratik bir temsil için böyle bir artış gerekse de, A modeli daimi üyeler arasında veto hakkı olan-olmayan şeklinde bir ayrım yarattığı ve B modeli daimi üye sayısını arttırmaması nedeniyle eleştirilebilir. Her iki öneride veto hakkına ilişkin uygulamada yaşanan sorunların çözümüne ilişkin önerilere yer vermemesi sebebiyle yetersiz kalmıştır.

E. AFRİKA GRUBU'NUN ÖNERİLERİ

53 üyesi olan Afrika Grubu ise Güvenlik Konseyi'nde daimi üyeye sahip olmayan tek kıtanın Afrika olması nedeniyle daimi üyelik statüsüne talip olanlar-

72 http://www.un.org/events/action2/A.57.0387.pdf (16.10.2022).

73 Yüksek Seviyeli Panel Raporu, 2004. Raporun tam metni için bkz. http:// www.un.org/secureworld/ (21.10.2022).

74 Blum, "Proposals for UN Security Council Reform", 640-642; Ömer Çolak ve İsmail Köse, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Reformu Sorunsalı: İtalya'nın Beklentileri ve Stratejileri", *Gazi Akademik Bakış* 13, S. 26 (Yaz 2020): 31-38; Yüksek Seviyeli Panel Raporu, 82.

75 Blum, "Proposals for UN Security Council Reform", 641-642; Yüksek Seviyeli Panel Raporu, 81.

dan biridir. Bu noktada temsil eksikliği olduğunu savunan bu grup, demokratik olmayan bu yapıda küçük devletlerin korunamamasını ciddi şekilde eleştirmiş ve önerilerini *Ezulvini* Mutakabatı'[76]nda dile getirmiştir. Mutakabat'a göre, Güvenlik Konseyi'nin üye sayısı 26'ya çıkarılmalı, Afrika Bölgesi'nin iki daimi, iki geçici, Asya Bölgesi'nin iki daimi, bir geçici, Doğu Avrupa ülkelerinin bir geçici, Latin Amerika ve Karayipler'in bir daimi, bir geçici ve Doğu Avrupa ve diğer ülkelerinin bir daimi üye belirleme hakkı olmalı ve bütün daimi üyelerin veto hakkı bulunmalıdır.

Grubun önerileri özellikle Afrika kıtasından birçok devletin BM üyesi olmasına rağmen Konsey'de daimi üyeliğe sahip olmaması eksikliğini aşma üzerine odaklandığından bu yönü ile olumludur. Ancak daimi üyelik konusunda belirli devletlerin öncelikli durumda olması hem grubun bölünmesine yol açabilecek hem de veto hakkı tanınması nedeniyle veto hakkının yarattığı olumsuzlukların genişlemesine sebep olabilecektir.

F. L.69 GRUBU'NUN ÖNERİLERİ

Afrika, Latin Amerika ve Karayipler bölgelerinde bulunan 41 devletin oluşturduğu L.69 Grubu, 25 ya da 26 üyenin bulunması ve *Ezulvini* Mutakabatı'na uygun değişikliklerin yapılması gerektiğini savunmuştur. Grup hem daimi hem de geçici üyeler bakımından Konsey'in geliştirilmesi gerektiğini, bunun dünya gerçeklerini daha doğru yansıtacağını kabul etmektedir[77]. Bu grubun önerileri için de Afrika Grubu önerileri için getirilen eleştiriler geçerlidir.

G. S-5 GRUBU'NUN ÖNERİLERİ

Nispeten daha yeni bir grup olan S-5 ise[78], Kostarika, Lihtenştayn, Ürdün, İsviçre ve Singapur'dan oluşmaktadır. Bu grubun soruna bakış açısı diğer gruplardan da farklıdır. Konsey'in çalışma metotlarının iyileştirilmesini amaçlamış ve buna ilişkin öneriler getirmiştir[79]. 2011 yılının Nisan ayında "Güvenlik Konseyi'nin Çalışma Usullerinin Geliştirilmesi" adında taslak bir metin sunan S-5 Grubu, bu metinde de amaçlarını yansıtmıştır. Çalışma usullerine ilişkin değişiklikle Konsey'in daha etkin çalışması mümkün görülmüş ve bu tür değişiklikler için Genel Kurul'un 2/3 oyçokluğunun gerekmemesi önerilerin uygulanabilirliğini arttırmıştır. Ancak Konsey'de devam eden adil temsile ve veto hakkına ilişkin sorunlara bir çözüm yolu önerisine yer verilmemesi önemli bir eksikliktir.

---

76 Teklifin tam metni için bkz. http://www.un.org/Docs/journal/aspws.asp?m=A/59/L.&7 (1.7.2022).

77 Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 254.

78 Alice Minor, "Reform of the United Nations Security Council: A Rope of Sand", School of International Training, International relations, Multilateral Diplomacy and Social Justice, Independent Study Project, 2010, 26.

79 Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 257.

H. P-5 GRUBU'NUN ÖNERİLERİ

Reform talepleri beş daimi üyenin de bir araya gelmesine sebep olmuş ve bu devletler yetkilerini olabildiğince az sayıda devlet ile paylaşmayı amaç edinmiştir. P-5 Grubu olarak adlandırılan bu grup diğer gruplardan farklıdır. Bu grubun amacı sistem içerisinde yer bulmuş olan ulusal güçlerini korumaktır. Bu nedenle bu grup özellikle ek daimi üyelere ilişkin teklife ihtiyatla yaklaşmakta, ancak yine de bu konuda olumlu bir yaklaşım sergilemektedir. Başka bir ifadeyle beş daimi üye veto hakkının devam etmesi gerektiği fikrini benimsemekte ve yeni daimi üyeler fikrine de olumlu yaklaşmaktadır. Ancak bu devletler, hangi ülkelerin daimi üye olabileceği konusunda farklı görüşlere sahiptir[80].

IV. DEĞERLENDİRME

Veto hakkının kullanılma şekli veya kimlerin bu hakka sahip olduğundan ziyade sorun varlığıdır. Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması görevini başarılı bir şekilde yerine getirebilmesi için veto hakkının ortadan kaldırılması şarttır. Ancak andlaşmada böyle bir değişikliğin yapılabilmesi daha önce de ifade edildiği gibi beş devletin de içinde bulunduğu 2/3 oyçokluğu gerektirmektedir. Bu beş devletin de böylesi önemli bir haktan vazgeçeceğini düşünmek mantıklı bir beklenti değildir. Bu nedenle hak tamamen ortadan kaldırılmasa da kullanımına birtakım sınırlandırmalar getirmek bir çözüm yolu olarak düşünülebilir. Ayrıca bu kapsamda 26 Nisan 2022 tarihli A/ RES/76/262 sayılı Genel Kurul kararı ile alınan veto hakkı kullanan üyenin on gün içinde Genel Kurul'a bu durumun sebebini açıklaması yönündeki uygulama da en azından bir baskı aracı olarak kabul edilebilir.

Daimi üye sayısının arttırılması ve farklı bölgeleri temsil edecek şekilde seçilmesi beş devletin yanlı olarak alacakları hukuksuz kararların önlenmesi için bir yöntem olabilir. Üstelik üye devlet sayısının artmasına rağmen Güvenlik Konseyi'nin üye sayısının aynı kalması bu organda adil bir temsili engellediğinden daimi ve geçici üye sayısının arttırılması bir gerekliliktir. Bu artışlarda bölgelerin BM'ye üye devlet sayısı ve Güvenlik Konseyi'ndeki mevcut temsil durumu yanında ilgili devletlerin ekonomik ve teknolojik gelişmişliği, nüfus oranı, nüfusun niteliği gibi unsurlarda göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kapsamda Genel Kurul'da 53 üye devletle temsil edilen Afrika Kıtası'ndan iki devlet, yine Çin daimi üye olsa da Asya Kıtası'ndaki devlet sayısının çokluğu göz önünde bulundurularak bu kıtadan iki devlet, Avrupa kıtasından bir devlet ve Müslüman devletleri temsil edecek bir üye bulunmadığı için Müslüman nüfus yoğunluğu bulunan bir devlet (bunun için Türkiye'nin iyi bir aday olduğunu savunan görüşler vardır) daimi üye olarak kabul edilebilir. Böylece altı daimi üyenin eklenmesi ile Güvenlik Konseyi'nde 11 daimi üye bulunacaktır. Benzer bir artışın geçici

[80] Öğüt, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk*, 236-240.

üyeler için de öngörülmesi adil bir temsil için gereklidir. Geçici üye sayıları da aynı şekilde yapılacak bir dağılımla arttırılmalı ve altı yeni geçici üye eklenmelidir. Neticede 11 daimi 16 geçici üyeden Güvenlik Konseyi toplam 27 üyeden oluşmalıdır. Daimi üyeler arasında eşitlik sağlanması adına yeni üyelere de veto hakkı tanınması gerekli görünüyor olsa da, bu durum daha fazla devlete tanınan bir ayrıcalık yaratacak, dolayısıyla veto hakkının özüne ilişkin sorunlar genişleyerek devam edecektir. Bu nedenle daimi üyelerin sayısının artırılması gerekli olsa da veto hakkının özüne ilişkin sorunların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu kapsamda veto hakkını içermeyen bir daimi üyelik statüsü yaratılabilir. Ancak mevcut beş daimi üye bu hususta sorun yaratacağından belirli sınırları olan yeni bir veto hakkı yaratılması daha makul bir çözüm olarak kabul edilebilir.

Bu durumda getirilebilecek önerilerden biri veto hakkının daimi üyelerce ancak ortak bir karar alınması durumunda kullanılabilmesidir. Daimi üyelerin veto hakkını toplu olarak kullanabilmesi en azından her bir devletin tek başına siyasi politikalarına aykırı düşen her kararın alınmasına engel olmasını önleyebilir. Ancak bu durumda da söz konusu hakkın kullanımının daimi üyeler arasında bir alışverişe dönüşmesi mümkündür. Her bir devlet kendi ile alakalı bir kararın alınmasına engel olmak adına diğer devletlerle bir menfaat işbirliği yapabilir. Bu nedenle Genel Kurul'un bu noktada veto hakkının kullanılması usulleri üzerinde denetimi öngörülebilir.

Bir diğer öneri, veto hakkının kullanılabileceği meselelerin sınırlandırılmasıdır. Uluslararası hukukun *jus cogens* kurallarına ve temel insan haklarına ilişkin olan sorunlarda, uluslararası barış ve güvenliğin tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırının gerçekleştiği durumlarda veto hakkının kullanılamaması gibi sınırlandırmalar konulabilir. Böylece veto hakkının keyfi kullanımı belirli bakımlardan engellenmiş olur.

Çözüm olarak başvurulabilecek bir diğer öneri de Genel Kurul'un yetki alanının genişletilmesi olabilir. Şöyle ki, Genel Kurul'a Güvenlik Konseyi'nin veto hakkı nedeniyle karar alamadığı önemli durumlarda söz konusu konuya ilişkin bağlayıcı nitelikli karar alma yetkisi verilebilir. Önemli durumların neler olduğu Genel Kurul'un 2/3'si tarafından tespit edilmelidir. Böylece her devletin tek bir oy hakkına sahip olduğu bir organın konuya ilişkin karar alabilmesi mümkün hâle geleceğinden daha adaletli bir sonuca varılması ihtimali de artar. Daha önce tecrübe edilen Barış için Birlik Kararı'ndaki usulün de makul bir yöntem olarak kabul edilmesi mümkündür[81]. Ancak tartışmalı hâle son vermek için bu yöntemin açıkça andlaşmada kabul edilmesi daha etkili olacaktır. Yine Genel Kurul'a özellikle md.39 kapsamında Güvenlik Konseyi'ne tanınan yetkiye uygun olarak md.41 ve 42 kapsamında tedbirler alınmasına bağlayıcı nitelikte karar verme

[81] Topal, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", 112.

yetkisi tanınması Güvenlik Konseyi'nin veto hakkı nedeniyle işlevsiz kalması durumunda sorunun çözülmesi adına atılacak bir adım olabilir. Bu noktada Genel Kurul için de özellikle md.42 kapsamında kuvvet kullanma kararı alınması için özel bir oyçokluğu aranması uygun olacaktır.

Genel Kurul, Güvenlik Konseyi gibi BM için önemli bir ana organdır. Üstelik Güvenlik Konseyi'ne göre daha adil oluşturulmuştur. Şuan 193 üyesi bulunan bu organın karar alabilmesi çok sayıda devletin üye olması nedeniyle daha zor olsa da, azınlığın çoğunluk karşısında korunması adına Genel Kurul'un karar alabilmesi için aranan 2/3 oyçokluğu bu konuda da önemli bir sınırlama getirir. Üstelik Güvenlik Konseyi'nin yetkisine giren bir hususta karar alınabilmesi için farklı bir özel çoğunluk aranması da mümkündür. Ancak hem Güvenlik Konseyi'nin hem de Genel Kurul'un yapısı ve yetkilerine ilişkin değişikliklerin yapılması andlaşmada bir değişiklik gerektirir. Bu da yukarıda bahsedilen md.108 gereğince beş daimi üyenin olumlu oyunu gerektiren bir durumdur. Bu nedenle söz konusu hakkın sınırlandırılması veya yetkilerin başka organla paylaşılması düşük bir ihtimal olsa da hakkın tamamıyla kaldırılması seçeneği kadar imkânsız görünmemektedir. ABD, Rusya, İngiltere, Çin ve Fransa'nın bu bakımdan ikna edilebilmesi için uluslararası hukuka uygun düşen önlemler ve zorlama yollarına başvurulması akla gelen ilk yoldur. Bu kapsamda BM üyesi 188 devletin çeşitli misilleme önlemlerine başvurması, beş devleti ikna edebilecek ekonomik ve diplomatik önlemler uygulaması, farklı bir uluslararası örgüt kurması alınabilecek önlemlerdendir. Beş büyük devletin ekonomik, askeri ve siyasi gücü düşünüldüğünde alınan önlemlerin etkisinin sınırlı kalabileceği düşünülse de istikrarlı bir politikanın etki edebilme ihtimali vardır. Özellikle beş büyük devletin ekonomik pazarı olarak kabul edilen ülkelerin gerçekleştireceği ekonomik yaptırımları, yaptırımı uygulayan taraflar için zorluk yaratacak olsa da ilgili devletler için de zor bir duruma sebep olacaktır. Bu durum ilk aşamada görüşmelerin yolunu açacaktır. Ancak yine de bu tür değişikliklerin uzun zaman gerektireceği, beş devletin bu noktada mümkün olduğu kadar direnç göstereceği bir gerçektir. Ayrıca BM'nin daimi üyeler dışında kalan 188 üyesinin de bu konuda göstereceği kararlı ve ortak bir tutum sergileyip sergilemeyeceği de tartışmalı bir husustur.

SONUÇ

Gün geçtikçe değişen ve gelişen bir dünya düzeni içinde uluslararası hukuk da sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. Bu dinamik yapı uluslararası hukuk süjelerini ve bunlardan biri olan uluslararası örgütleri de etkilemektedir. BM kurulduğu andan itibaren farklı şekillerde eleştirilmiş ve özellikle Güvenlik Konseyi gibi uluslararası barışın sağlanmasında yetkili olan bir organın daimi üye olarak adlandırılan devletlerce veto hakkı kullanılarak işlevsiz bırakılabilmesi ciddi bir sorun olarak görülmüştür. Zira uluslararası barışın korunması sadece

beş daimi üye için değil, BM üyesi olan veya olmayan tüm devletler için önemlidir. Bu yüzden daimi üyelere tanınan ayrıcalıklı durumun başta veto hakkı olmak üzere ortadan kaldırılması gerekir. Ancak söz konusu eksikliklerin devletlerce farklı yorumlandığı bilinmektedir. Üstelik hem veto hakkının hem de eleştirilen diğer hususların ortadan kaldırılması veya değiştirilmesi için andlaşmanın değiştirilmesi gerekir. Bu da eleştirilen bir diğer husustur. Zira böyle bir değişiklik için de yine beş daimi üyenin olumlu oyu gerekir. Dolayısıyla tüm bu değişikliklerin yapılması yine beş daimi üyeye bağlıdır. Bu da sürecin aşılması en zor yanlarındandır. Bu nedenle sürecin hem uzun hem de zor olacağı söylenebilir. Ancak uluslararası hukukun gelişimi ve uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için bu yönde değişiklikler şarttır.

193 üye devlet nazarında örgütün ve işlemlerinin meşruiyet tesis edebilmesi için öncelikle bağlayıcı karar alma yetkisine sahip Güvenlik Konseyi'nde demokratik bir ortam oluşturulmaya çalışılmalı, bu kapsamda üye sayısının arttırılması (altı daimi, altı geçici üye eklenmeli) ve daimi üyelerin sahip olduğu veto hakkını ilk planda sınırlayan bir düzenleme getirilmesi yönünde çalışmalar yürütülmelidir. Bu kapsamda veto hakkının daimi üyelerce alınacak ortak bir karar ile kullanılması, veto hakkının jus cogens normlara aykırı durumlarda, temel insan hakları ihlalleri içeren durumlarda, uluslararası barış ve güvenliğin tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırının gerçekleştiği durumlarda kullanılmasının yasaklanması ve Güvenlik Konseyi'nin veto hakkı nedeniyle işlevsiz kaldığı önemli durumlarda Genel Kurul'a bağlayıcı karar alma yetkisinin verilmesi sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır. Bu hususta beş daimi üyenin ikna edilebilmesi zor olsa da uluslararası hukuka uygun karşı önlemler ve zorlama yollarına başvurulması mümkündür. Bu kapsamda diğer devletler çeşitli misilleme önlemlerine başvurabilir. Bu şekilde hem etkin hem de verimli bir mekanizma ortaya koyulmaya çalışılabilir. Bu süreç zor olsa da imkânsız değildir. Zira Soğuk Savaş dönemi boyunca da bu tür bir reform süreci yaşanmış ve Güvenlik Konseyi'nin geçici üye sayısı arttırılmıştır. Bu durum bu tip bir reformun başarıya ulaştığı tek örnektir. Ancak bu durumun mümkün olma ihtimalinin varlığına da bir kanıttır.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

Adıbelli, Barış. *Kuzey Kore (Bir Komünist Hanedanlığın Hikâyesi), C. 1*. İstanbul: Bilim&Gönül Yayınevi, 2012.

Akşin, Sina. *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.

Best, Antony, M. Hanhimaki, Jussi, A. Maiolo, Joseph ve Schulze, Kirsten E. (Çev. Taciser Ulaş Belge). *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020.

Blum, Yehuda Z. "Proposals for UN Security Council Reform". *The American Journal of International Law*, 99, S. 3, (Jul., 2005): 632-649.

Bourantonis, Dimitris. *The History and Politics of UN Security Council Reform*. London: Routledge, 2005.

Cardeas, Emilio J. "The United Nations Security Council's Quest for Effectiveness". *Mich. J. Int'l L*. 25, No. 4 (2004): 1341-1348.

Carswell, Andrew J. "Unblocking the UN Security Council: The Uniting for Peace Resolution". *J. Conflict &Security L.* 18, No. 3, (2013): 453-480.

Cox, Brian. "United Nations Security Council Reform: Collected Proposals and Possiple Cionsequences". *S. C. J. Int2l. L.&Bus.*, 6, S. 1 (2009): 89-127.

Çağıran, Mehmet Emin. *Uluslararası Örgütler*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2004.

Çolak Ömer ve Köse İsmail. "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Reformu Sorunsalı: İtalya'nın Beklentileri ve Stratejileri". *Gazi Akademik Bakış*, 13, S. 26 (Yaz 2020): 21-48.

Denk, Erdem. "Bir Kitle İmha Silahı Olarak Nükleer Silahların Yasaklanmasına Yönelik Çabalar". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 66, S. 3 (2011): 93-136.

Denk, Erdem. *Birleşmiş Milletler Sistemi*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2015.

Fitzgerald, Amber. "Security Council Reform: Creating a More Repsesentative Body of the Entire UN Membership". *Pace International Law Review*, 12, No:2 (2000): 321-364 .

Freiesleben, Jonas von. "Reform of the Security Council". *Managing Change at the United Nations*. New York, Center for UN Reform Education, 2008.

Fuqua, Jacgues L. *Nuclear Endgme: The Need for Engagement with North Korea*. London: Praeger Security International, 2007.

Hinsley, Francis Harry. *Power and the Pursuit of the Peace*. Cambridge: Cambridge University Press, 1963.

Kibaroğlu, Mustafa. "Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar". *Uluslararası İlişkiler* 1, S. 1, (Bahar 2004): 154-172.

Krasno, Jean ve Das, Mitushi. "The Uniting for Peace Resolution and Other Ways of Circumvening the Authority of the Security Council". Bruce Cronin ve Ian Hurd, editör. *The UN Security Council and the Poitics of International Authority*. London: Routledge, 2008.

Mengiler, Özgür. *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü*. Ankara: Barış Kitabevi, 2005.

Minor, Alice. "Reform of the United Nations Security Council: A Rope of Sand". School of International Training, International relations, Multilateral Diplomacy and Social Justice, Independent Study Project, 2010.

Mohamed, Saira. "Shame in the Security Council". *Wash. U. L. Rev.*, S. 90 (2013): 1191-1254.

Morris, Justin. "United Nations Security Council Reform: A Counsel fort he 21 st Century". *Security Dialogue*, 31, S. 3 (2000): 265-277.

Öğüt, Selman, *21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BM Güvenlik Konseyi'nin Yeniden Yapılandırılması*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.

Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2020.

Pyo, Lee Kwang (Korean Overseas Information Services), *A Handbook of Korea*. Samhwa Printing Company, 1990.

Singh, Sushil Chandra, "The Veto Problem in UN", *The Indian Journal of Political Science* 19, No. 2 (April-June, 1958): 129-133.

T'ongırwon, Kukt'o, *A White Paper on South-North Dialoque in Korea*. National Unification Board Rebuplic of Korea, 1982.

Topal, Ahmet Hamdi, "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 19 (Ekim 2014): 101-123.

Andlaşmalar, Bildiriler ve Kararlar

International Court of Justice, Certain Expenses of the United Nations, Advisory Opinion of 20 July 1962. http://www.icj-cij.org/docket/files/49/5259.pdf (1.07.2022).

United Nations, General Assembly Resolution A/RES/112 (II), The problem of indepence of Korea, 13 November 1947, http://undocs.org/en/A/RES/112(II) (24.06.2022).

United Nations, General Assembly Resolution A/RES/195 (III), The problem of indenpendence of Korea, 11 December 1948, http://undocs.org/en/A/RES/195(III) (24.06.2022).

United Nations, General Assembly, Resolution A/RES 1991(XVIII) A, Question of equitable representation on the Security Council and the Economic and Social Council, 17 December 1963, https://documents-ddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/186/66/PDF/NR018666.pdf?OpenElement (11.8.2022).

United Nations, General Assembly, Resolution A/RES/ES-11, Resolution adopted by the General Assembly on 2 March 2022, 18 March 2022, https://digitallibrary.un.org/record/3965290?ln=en (16.8.2022).

United Nations, General Assembly, Resolution A/RES/76/262, Standing mandate for a General Assembly debate when a veto is cast in the Security Council, 26 April 2022, https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/330/37/PDF/N2233037.pdf?OpenElement (25.10.2022).

United Nations, Security Council, Resolution 84(1950) of 7 June 1950, 7 June 1950, S/RES/84.

United Nations, Security Council, Resolution 82 (1950) of 25 June 1950, 25 June 1950, S/RES/82.

United Nations, Security Council, Resolution 83 (1950) of 27 June 1950, 27 June 1950, S/RES/83 (1950), http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f20a2c. (21.06.2022).

UN SCOR 66th Sess. 6520th mtg. UN Doc. S/PV.6520 21 April 2011.

UN SCOR 66th Sess. 6524th mtg. UN Doc. S/PV.6524 27 April 2011.

UNSC 6711th mtg. S/2012/77 UN Doc. S/PV.6711 4 February 2012.

Yüksek Seviyeli Panel Raporu, 2004. http:// www.un.org/secureworld/ (21.10.2022).

http://www.un.org/Docs/journal/aspws.asp?m=A/59/L.&7 (1.7.2022).

https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/uluslararasi-antlasmalar/birlesmis-milletler-andlasmasi-2 (26.9.2022).

http://www.un.org/events/action2/A.57.0387.pdf (16.10.2022).

http://www.un.org/en/members/growth.shtml (18.10.2022).

http://www.globalpolicy.org/component/content/article/200/41310.html (18.102022).

http://daccess-dds-ny.un.org/dos/UNDOC/LTD/N05/410/80/PDF/N0541080.pdf?Openelement (19.10.2022).

https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc581/ (27.10.2022).

https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un/preparatory-years (27.10.2022).

https://avalon.law.yale.edu/wwii/moscow.asp (27.10.2022).

https://avalon.law.yale.edu/wwii/tehran.asp (27.10.2022).